

VALAMI TÖRTÉNIK

Ezen a címen jelent meg Weyrauch könyve: újszerű próza-kísérletek gyűjteménye. Egyazon hangnemben, de különböző témákról szól valamennyi darabja, a mozaikkockák együtteséből pedig a modern nyugati civilizáció gondjai közt vergődő ember képe rajzolódik ki. E mozaikdarabokból mutatunk be néhányat.

(TAXI)

azt kérdem magamtól, ki vagyok, azt felelem magamnak, semmi sem vagyok, azt kérdem, miért nem vagyok semmi, azt felelem, mert semmi sem vagyok mások számára, mi a nevem, Névtelen, így hát, mivel mindenkinek van neve, elvesztettem a nevemet, elvesztettem és eltitkoltam és elfelejtettem, miért vesztettem el, nem volt rá okom, miért titkoltam el, minden okom megvolt rá, miért felejtettem el, jól emlékszem rá, miért hazudtam, senkisem tudhatja meg, miért nem, egyesek azért nem, hogy jobban segíthessek nekik, mások azért nem, hogy ne gátolhassák meg segítségemet, keresztnevem egyáltalán nincs, Taxinak hívnak, mi a foglalkozásom, taxisofőr vagyok, volt-e korábban más foglalkozásom, egyetemi hallgató voltam, mit hallgattam, filozófiát, miért hagytam abba, miért lettem éppen taxisofőr, a változásnak, mint mindennek, két oldala van, az egyik elgondolkodik az ember, a másikat tudomásul veszi, miféle változásról van szó, annak a változásáról, ami létezik, ki számára, mindenki számára, megkérdem magamtól, hol születtem, azt felelem magamnak, a senkiföldjén, megkérdem, mikor, azt felelem, száz évvel ezelőtt és tavaly, hogyhogy kétszer, először, mert száz évre volt szükségem, hogy megtudjam, amit most tudok, és másodszor, mert tavaly kezdtem el azt csinálni, amit kigondoltam, mekkora vagyok, kicsi, végtelenül kicsi, hogy vállalkozhat valaki, aki végtelenül kicsi, valami végtelenül nagyra, nevezetesen arra, hogy mások számára jelen legyen, de én azt hiszem, csak a végtelenül kicsi tehet valami végtelenül nagyot, mik a különös ismertetőjeleim, nincsenek és sok van, nem kopaszodom, szemöldököm nem nőtt össze, nem bandzsítok, fogaim nem hullottak ki, nincs púpom, nincs nagy pocakom és kis pocakom sincs, nem ropogtatom az ujjaimat, lábam nem görbe, kalapot viselek, nyakkendőt kötök, esőkabátom kissé mocskos, nadrágjaim egész jól vasaltak, cipősarkaimat kissé elkoptattam, de gyáva vagyok, azaz kételkedem abban, hogy szándékaim helyesek vagy hamisak-e, húzódozom attól, hogy továbbadjam elhatározásomat azoknak, akiknek végre kellene hajtaniuk, felismerem, hogy döntésem tévedés, visszavonom intézkedésemet, olyanoktól kérek tanácsot, akiket különösen jól ismerek, és olyanoktól, akik teljesen idegenek, és eközben, természetesen, úgy teszek, mintha bolond volnék, vagy mintha játszanék, vagy mintha különlegesen megbízható híve volnék annak, amit megvetek és el akarok távolítani az útból, egyszóval, átlagos vagyok, mint mindenki más, az összetévesztésig, de talán csak egy átlagember képes arra, hogy a többi átlagembert a túlsúlyban levő gonoszoktól megmentse, talán éppen a tehetetlen tehet valamit.

(MONOLÓG 2)

sok tennivalóm van, nem mehetek még aludni, noha már nagyon későre jár, és nagyon fáradt vagyok, dolgoztam, mint az őrült, a hivatalban, a második otthonomban, mint a főnököm mondja, a bolond, akkor jön, amikor akar, és ha szorgalmas akarok lenni, mert szorgalmasnak kellennem, akkor ő lusta, olyan lusta, hogy bűzlene, ha más volna, de ő az, aki nem bűzlik, tisztának látszik, de titokban kételkedem abban, hogy valóban mosakszik, ehhez azonban semmi közöm, nincs vele dolgom, nem akarom, hogy dolgom legyen vele, öreg is vagyok hozzá, a csitriket szereti, valamennyivel volt már dolga, egyik sem adott neki kosarat, mert ő a főnök, és miféle főnök, az egész épületet keresztül-kasul locsogja, öt óráig, amikor mindenki hazamenne már, vagy akárhová, ahol kellemes és kedélyes az élet, és én, én haza akarok menni, az anyámhoz, aki fölött anyáskodnom kell, mert nagyon öreg, de a főnök azt mondja, jaj, kérem, ne hagyjon cserben, egy levél még, egyetlen levél, és micsoda levél, esküszöm magának, végünk, ha ezt a levelet ajánlva, légipostán és expressz még ma este nem adjuk fel, és ön az egyetlen, akinek ilyesmit diktálhatok, ilyen döntő, kényes és halaszthatatlan levelet, nem, lehetetlen, felelem, anyámhoz kell sietnem, aki fölött anyáskodnom kell, mert nagyon öreg, ebben a pillanatban derül ki, hogy egy ember vagy egy nem-ember szerepét akarja-e játszani, vagy azt mondja, hogy anyjái az elsőbbség, a levél várhat, rendeljen az én költségemre taxit, vagy azt mondja, nem akarom lefoglalni, tartsa csak nyugodtan az anyját fontosabbnak, majd megjegyzem magamnak, vagy pedig azt mondja, megírjuk a levelet, senki sem vár magára, éppoly jól tudja, mint én, hogy az anyja régen meghalt, ma este a harmadik változat mellett döntött, tehát nem vásárolhattam semmit az anyámnak, noha holnap lesz a születésnapja, hetvenöt éves lesz, valami egész különleges ajándékkal akartam meglepni, egy krokodil-retiküllel, ennek lőttem, épp csak odamehettem az üzlethez, amelynek kirakatában a táskát láttam, odamentem, a táskák nem voltak már ott, eladták, boltról boltra kellett szaladgálnom, hogy olyan táskát találjak, amelyik éppolyan mesés, mint az első, de mindezideig még nem bukkantam olyanra, amely elég jó volna anyámnak, tovább kell keresnem, fel-alá az egész utcában, ahol a város legelőkelőbb üzletei vannak, fel-alá, újra és újra, már csaknem belevakultam a szemmeresztgetésbe, fáradt is vagyok, olyan késő van már, legszívesebben leülnék az utcasarokra, a járdára, de hogy nézne ki, egy bundás hölgy, így hát most minden bizonnyal hazamegyek, haza, az első otthonomba, mint a főnököm mondja, de ez nem otthon, ez csak barlang, üres barlang, ahol semmi sincs, csak én, és mi vagyok én

(MONOLÓG 3)

apa vagyok, van egy ötéves fiam, noha már elmúltam ötvenöt éves, van egy aranyhőrcsögünk is, vagyis volt egy aranyhőrcsögünk, de most már nincs, miért, mert a fiunk megölte, meghalasztotta, ő így mondaná feltehetően, ha nyilatkozni tudna erről, de nem tud, már régen elfelejtette, legalábbis úgy látszik, de mit tudok én, semmit, csak azt tudom, hogy bementem a gyerekszobába, már el is felejtettem, miért, láttam a gyereket, a ketrecre mutatott, az ajtó nyitva volt, a hőrcsög a homokon feküdt, mind a négy lábát kinyújtotta maga elé, azt gondoltam, beteg, eszméletlen vagy talán halott, nem, halott nem lehet, miért halt volna meg, de a gyerek azt mondta, az aranyhőrcsög nem él már, úgy beszélt, mintha

rendőr, orvos vagy akár bűnöző volna, aki önvédelemből a lehető legobjektívebb akar lenni, de hogyan engedhettem meg, hogy ilyen gyanú felötöljön bennem, mielőtt megkérdeztem volna, miként történt az eset, megkérdeztem, kiszedtem a gyerekből, hogy tilalmam ellenére kinyitotta a ketrecet, kivette a hörcsögöt, és egy játékautóba ültette, de a hörcsög bizonyára túl nagy volt, nyilván védekezett is, ketrecnek elég volt neki a ketrec, erre a gyerek erőszakkal benyomta az állatot az autóba, ezt az állatot, amelynek nincs is csontja, csak csontocskái vannak, de a kölyök ökle olyan, mint a satu, úgy látszik, így történt, úgy látszik, de csakugyan így volt-e, többet nem húztam ki a gyerekből, nem tudtam, mit tegyek, szidjam meg, nem, verjem meg, nem, máshogy büntessem meg, szabad ezt, gyilkolt a gyerek, játszott, hiszen ami él, azt halottá lehet csinálni, a meleget hideggé, a mozgót mozdulatlaná, szándékát akarta-e megvalósítani, meg akart büntetni egy másik lényt, amiért ellenkezett, olyan volt az ő szemében az állat, mint egy játékalat, egy autó vagy kő, talán igen, talán nem, mindenesetre nem sírt, még csak szomorú sem volt, sőt, máris valami mást akart játszani, benzinkutat akart létesíteni, de ebben megakadályoztam, ehelyett egy dobozt kellett felhozni a pincéből, a doboz alját öreg rongyokkal kellett befednie, belefektettem a hörcsögöt, ő rácsukta a fedelet, a kertbe vitte a dobozt, esett, az eső nem tetszett neki, mindegy, nem hozhatott ki magának kabátot, egy gödröt ásott, a dobozt a sírba helyezte, a gyepdarabkákat a gödörre dobálta, én imádkoztam, ő utánam mondta az imát, és ha nem szósz szerint ismételte el a szöveget, akkor addig kellett próbálkoznia, amíg nem járt sikerrel, de a legrosszabb, hogy mostantól kezdve figyelem a fiamat, öl-e másodszor is, hiszen egy ízben már gyilkolt, kérdés persze, hogy egyáltalán gyilkolt-e, még ha ölt is, nemde, másrészt, ha általában érintkezik az állatokkal, kiszolgáltathatom-e őket neki, kiszolgáltathatom-e őt az állatoknak, vagy megfordítva, nem volna-e helyesebb, ha egyenesen összehoznám az állatokkal, hogy hozzájuk szokjon, és észrevegye, hogy éppúgy élni akarnak, mint ő, és megtanulja, hogy nem szabad ölni, vagy éppen ezzel új gáztettekbe sodrom, vagy túlzok, torzítok, igen ám, de az aranyhörcsögöt, miután, mondjuk így, meghalt, mégis visszahelyezte a ketrecbe, azaz a tettét, vagy gáztettét, palástolni akarata, ha nem is teljes erővel, hiszen a ketrec ajtaját, befejezésképp, nem csukta még be, álnoksága, vagy nevezzük akárminek, elővigyázatossága, óvintézkedése, rossz lelkiismerete nem volt teljes, még nem, de mi lesz vele később

(MONOLÓG 4)

eltűntem, még éppen itt vagyok, és most már elmentem, még éppen intek neki, fölfelé, a haja felé, amelyet nem felejték el, még száz éves koromban sem, és most már a sarkon vagyok, eltűntem, el, soha vissza, sosem ébreszt fel az ébresztő, vagy legalábbis az az ébresztő nem, csak egy másik, többé soha a fürdőszobába, abba a fürdőszobába, amely mosatlan szennyestől bűzlik, gyerekvizelettől, áruházi púdertől, többé soha a reggeliző-asztalhoz, a konyhába, ahol minden olyan mulatságos, olyan egészséges és békés, de ez egyáltalán nem igaz, minden olyan, mint a haja, amely mögöttem lobog, és mind jobban szétterül, hogy utolérjen és körülfogjon, de ez nem sikerül neki, már régen hegyen-völgyön túl vagyok, többé sosem megyek el a gyerekszoba előtt, és belülről hívnak, ostoba dolog, senki sem érti, én sem, maguk az idegen, félelmetes, kis lények sem, gügyögés, mintha a bolondokháza egyik cellájából szűrődnék ki, nincs több búcsú, több

mondat, mely mintha automatából jönne, fent bedobsz a nyílásba egy pénzdarabot, lent kipottyan a mondat, minden jót, de jóból is megárt a sok, minden jót, minden jobbat, vagy, ki a leghelyesebb az egész országban, Audrey Hepburn, nincs többé undor a lépcsőházi emberektől, nincs többé automata mondat, hogy vagy, hogy megy, hogy élsz, mit csinálnak a tyúkok, kotkodácsolnak, ilyen korán után a kell nézni, miből élünk, nincs több ígymegűgy, nincs több ígyleszéspontum, nincs több ásókapaválasztel, hanem el, a sarokra, eltűntem, és újonnan, titokzatosan, és mittudomén, az új szoknyát magasra emelve, az új beszédet hallgatva, szavakat, olyanokat talán, mint nyomorúság, kenyér, pacsirta, és, és mindenekelőtt, új haj, hidrogén nélkül, sárga volt, mint állott genny, gyér, mintha nem is haj volna, hanem pókháló a sarokban, ahová sohasem ért el a seprű, tupírozott és így még banyaszerűbb, és egyszersmind élettelenebb, és mint a külvárosi fodrász plakátján, előrefityeg, első kérdés, miért fésülködik így, vagyis miért fésülködött így, hiszen számomra csak a múltban él, vagy, pontosabban, számomra meghalt, a saját hajtalan hajára kötötte fel magát, második kérdés, mit rejt alatta, ótvart vagy mérget, amelyet a levesembe akar keverni, vagy fegyvert valami illegális mozgalom számára, ejh, ő és az illegalitás, ő, aki mindennel elégedett, csak hogy a haját magasabbra fésülhesse, nem tudom már, mit rejteget alatta, semmit, teljességgel semmit, ahogy őbenne sincs semmi, ahogy teljes egészében semmiből áll, harmadik kérdés, hogy nézne ki, ha a haját, amely nincs is, levágnám, mintha fából lenne, bútordarabhoz hasonlítana, amely épp most jött a gyárból, de mi közöm hozzá, eltűntem, el, a sarkon, és hadd lobogjon átkozott haja, olyan hosszan és szélesen, ahogy akar, sőt, ahogy tud, azt se bánom, ha a sarkon suhog, mitsem használ ez a hajának, és neki sem használ, a sarok az én sarkom, vagyis az volt, már régen egy egész másik sarkon osontam, osontam és lopódtam el, mert tudom, hogy csak egy napig vagyok szabad, egy hétig, egy hónapig, egy évig, és aztán újból fennakadok egy hálóban, ficánkolva, nem ficánkolva, mozdulatlanul, boldogan, ketrecboldogságban

(MONOLÓG 11)

hallottam valamiről, amit lasernek hívnak, azt mesélik, hogy laser mindent tud, mindent, ami van, és mindent, ami nincs, mást nem tudok róla, azt sem tudom, hogy nagy vagy kis betűvel írják-e, hogy angolosan ejtik-e ki, vagy úgy, ahogy írják, hogy arról az emberről nevezték-e el, aki feltalálta, vagy öt kezdőbetűből áll össze a szó, és az öt szó, amelyhez a betűk tartoznak, egy mondatot alkot, vagy öt fogalmat von-e össze egy fogalommal, a gyűjtőfogalom talán úgy hangzik, hogy labour and society energival resource, a mondat esetleg ez, legyen alfréd sütnivalód, eredj robotolni, nem tudom, bizonyára mindegy is, mit jelent a laser, de az már nem mindegy, hogy mi mindent tud a laser, azt hallottam, hogy ki tudja tépni az egyik szememet, sőt akár mindkettőt is, hogy aztán elültesse másutt, úgyhogy vaknak látszom és mégsem vagyok az, és láthatom, amit nem szabad látnom, laser megbénítja a ballábamat vagy a jobb lábamat, vagy akár mind a kettőt, és ezer ember lábát is megbéníthatja, vagyis használaton kívül helyezheti, egy pár órára vagy napra, vagy akár örökre, laser megfejtheti vagy kiiktathatja, vagy összezavarhatja, vagy visszájára fordíthatja a gondolataimat, tehát barátból ellenséget és ellenségből barátot csinálhat, laser egy almát tíz alma nagyságúra növeszthet, laser egy alma terjedelmét eredeti terjedelmének tizedére csökkentheti, laser addig zsugoríthat egy almát, amíg teljesen el-

enyészik, laser egy almát és egy körtét harmadik gyümölcsé egyesíthet, amelyet talán körmának hívnak, laser egy harmadik kart növeszthet nekem, vagy egy harmadik fület, laser megakadályozhatja, hogy egy levelet Párizsból Versailles-ba továbbítsanak, laser kieszközölheti, hogy a Párizsból Versailles-ba menő távirat egy világűrben keringő űrszonda reléjén szikrázzon, laser a vizet borrá változtathatja, vagy a bort vízzé, a laser következtében valaki mezítláb sétálhat a tavon, anélkül, hogy elsüllyedne vagy megfulladna, laser ötezer ember kenyerét penészessé teheti, sőt, még csak észre sem veszik, hogy a kenyérük penészes lett, de nem kételkedem abban, hogy laser nem tud ötezer embert jóllakadni egyetlen kenyérrel, amely korábban nem létezett, és nem tévedek, amikor azt állítom, hogy laser nem tudja megváltoztatni magát, tehát nem tud lemondani a rosszról, nem tudja megsemmisíteni magát, a gonoszból nem csinálhat jót, a háborúból békét, az erőszakból erőszaknélküliséget, a kizsákmányolásból segítséget, a tékozlásból szerénységet, az önzésből részvétet, a szemérmertlenségből szemérmet, a hazugságból igazságot, az istentelenségből jámborságot, a hitetlenségből hitet, a gyűlöletből szeretetet, igazam van, ha azt állítom, hogy laser mindent tud ugyan, de az, amit tud, az alapján véve semmi, és ha laser nem volna, jobban menne a dolgunk, nekem és mindenki másnak, sőt, laser még a legparányibb eredményt sem tudja előidézni, nevezetesen azt, hogy ne magamra gondoljak, amikor arra gondolok, hogy bár jobban mennének a dolgok

EÖRSI ISTVÁN fordítása



Janfeiscas (Párizs) montázs